

Yttrande över promemorian Åtgärder för att öka antalet registrerade i Kammarkollegiets register för idéburna organisationer (Fi2026/01570)

Folkbildningsrådet har fått möjligheten att lämna synpunkter på promemorian Åtgärder för att öka antalet registrerade i Kammarkollegiets register för idéburna organisationer.

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet tillstyrker i huvudsak förslagen i promemorian. Rådet delar bedömningen att registret i sin nuvarande form inte fyller sin avsedda funktion och välkomnar att det öppnas för fler idéburna organisationer samt att regelverket för organisationer inom offentligt finansierad välfärdsverksamhet görs mer proportionerligt.

Folkbildningsrådet bedömer samtidigt att förslagen i begränsad utsträckning kommer att öka incitamenten för folkbildningens organisationer att registrera sig.

Folkbildningsrådet anser särskilt att

- konsekvenserna av indelningen i två kategorier behöver analyseras närmare för folkbildningens organisationer, särskilt för organisationer med blandad verksamhet och för folkrörelser som är huvudmän för folkhögskolor,
- konsekvenserna av att begränsningen om värdeöverföringar gäller för hela organisationen, och endast medger överföringar till organisationer i samma kategori, bör analyseras för folkbildningens organisationer och deras huvudmän och medlemsorganisationer,
- avgifterna för registrering och tillsyn bör sänkas väsentligt eller slopas, eftersom de utgör ett betydande hinder för registrering, särskilt för mindre organisationer,

- registret bör förbli frivilligt och får inte i praktiken bli ett tillståndskrav för offentlig finansiering. En eventuell framtida koppling till offentlig finansiering eller samordning med andra register bör utredas öppet innan den införs, inklusive riskerna för att samlade uppgifter om civilsamhällets organisationer missbrukas.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

Övergripande synpunkter

Folkbildningsrådet delar promemorians bedömning att det finns behov av åtgärder när registret, i stället för de omkring 3 000 organisationer som förutsågs, omfattade 29 organisationer i april 2026. Studieförbund och folkhögskolor är idéburna organisationer med en lång tradition av att bedriva offentligt finansierad verksamhet, och folkbildningen har därmed ett intresse av att registret fungerar.

Promemorian redovisar dock inte närmare vad en organisation vinner på att registrera sig. Registret är avsett att underlätta för offentliga aktörer vid t.ex. reserverad upphandling, bidragsgivning och valfrihetssystem, men så länge registret omfattar ett fåtal organisationer är det oklart om det används på det sättet i praktiken. När fördelarna är oklara väger avgifter och administrativa krav tungt i organisationernas bedömning. Folkbildningsrådet anser att detta samband borde ha analyserats tydligare i promemorian.

Fler idéburna organisationer ska kunna registrera sig (avsnitt 4.1)

Folkbildningsrådet tillstyrker att även idéburna organisationer som inte bedriver eller avser att bedriva offentligt finansierad välfärdsverksamhet ska kunna registreras. En sådan breddning kan bidra till ökad kunskap om civilsamhällets aktörer och underlätta dialogen mellan det offentliga och den idéburna sektorn.

Folkbildningsrådet vill samtidigt påpeka att breddningen sannolikt får liten betydelse för studieförbund och folkhögskolor. Med offentligt finansierad välfärdsverksamhet avses bl.a. verksamhet som finansieras genom bidrag från det offentliga, och av förarbetena framgår att utbildning och bildning som folkhögskolor och studieförbund genomför omfattas (prop. 2021/22:135). Studieförbund och folkhögskolor som tar emot statsbidrag kommer därför, om de registrerar sig, att hamna i den kategori som omfattas av begränsningen om värdeöverföringar. Samma sak gäller folkhögskolor som bedriver arbetsmarknads- och etableringsinsatser på uppdrag av det offentliga.

Gränsdragningen behöver förtydligas

Indelningen i två kategorier görs per organisation och inte per verksamhet.

Folkbildningsrådet konstaterar att utbildning och bildning som folkhögskolor och

studieförbund genomför enligt förarbetena omfattas av begreppet välfärdsverksamhet och att statsbidrag till folkbildningen utgör offentlig finansiering i lagens mening. Det innebär att studieförbund och folkhögskolor som tar emot statsbidrag även fortsättningsvis kommer att omfattas av begränsningen av värdeöverföringar. Folkbildningsrådet anser att konsekvenserna av detta bör analyseras närmare, särskilt för organisationer som bedriver flera typer av verksamhet och för folkrörelser som är huvudmän för folkhögskolor.

Folkbildningsrådet noterar också att folkhögskolor med en region som huvudman även fortsättningsvis inte kan registreras, eftersom en region har ett rättsligt bestämmande inflytande över dem. Registret kommer därför inte att ge en heltäckande bild av folkhögskolorna.

Begränsningen om värdeöverföringar (avsnitt 4.2)

Folkbildningsrådet har ingen invändning mot att begränsningen om värdeöverföringar endast ska gälla organisationer inom offentligt finansierad välfärdsverksamhet. Statsbidrag till folkbildningen får inte användas för verksamhet med kommersiellt syfte, och Folkbildningsrådet bedömer att värdeöverföringar till kommersiella intressen är ovanliga inom folkbildningen.

Förslaget innebär dock att en organisation i välfärds kategorin endast får göra värdeöverföringar till andra registrerade organisationer i samma kategori eller till forskning. Begränsningen avser alltså inte bara överföringar till kommersiella aktörer, utan även överföringar till idéburna organisationer som inte är registrerade eller som är registrerade i den andra kategorin. Inom folkbildningen förekommer ekonomiska relationer mellan studieförbund och deras medlemsorganisationer och mellan folkhögskolor och deras huvudmän. Folkbildningsrådet anser att promemorian bör kompletteras med en analys av hur begränsningen påverkar sådana relationer inom den idéburna sektorn, eftersom detta kan vara ett väsentligt skäl för folkbildningens organisationer att avstå från registrering.

Registret ska innehålla fler uppgifter (avsnitt 4.3)

Folkbildningsrådet tillstyrker att registret ska innehålla uppgifter om organisationens verksamhet och huvudsakliga verksamhetsorter samt att uppgifterna ska finnas tillgängliga på Kammarkollegiets webbplats. Det gör registret mer användbart och bidrar till ökad transparens. Folkbildningsrådet vill samtidigt understryka att de uppgifter som publiceras bör begränsas till vad som behövs för registrets syfte, och att Kammarkollegiet bör beakta riskerna med att offentliggöra detaljerade uppgifter om var organisationerna bedriver verksamhet.

Folkbildningsrådet föreslår att Kammarkollegiet vid utformningen av verksamhetskategorier gör det möjligt att ange folkbildning som en egen verksamhetstyp, så att studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet synliggörs och inte endast redovisas som utbildning.

Lättnader för organisationer inom välfärdsverksamhet (avsnitt 4.4–4.7)

Folkbildningsrådet tillstyrker att tiden som begränsningen om värdeöverföringar gäller efter avregistrering kortas från fem till tre år, att skyldigheten att årligen rapportera värdeöverföringar tas bort och att straffbestämmelsen ersätts med avregistrering eller varning. Förslagen gör regelverket mer proportionerligt i förhållande till ett frivilligt register och bör minska den administrativa bördan. Folkbildningsrådet bedömer dock att lättnaderna, i likhet med breddningen av registret, får begränsad betydelse för folkbildningens organisationers vilja att registrera sig så länge fördelarna med registrering är oklara och avgifterna ligger kvar på nuvarande nivå.

Avgifter (avsnitt 6.3)

Promemorian konstaterar att den nya indelningen torde kunna öppna för en differentiering av avgifterna, men lämnar inget förslag. Folkbildningsrådet anser att ansökningsavgiften om 12 000 kronor och den årliga tillsynsavgiften är ett betydande hinder för registrering, särskilt för mindre organisationer och när nyttan av registrering ännu är oklar. Folkbildningsrådet föreslår att avgifterna sänks väsentligt eller slopas och att registret helt eller delvis finansieras på annat sätt. Om avgifter ska tas ut bör de åtminstone differentieras efter kategori och organisationens storlek.

Registrets funktion på längre sikt

Promemorian nämner att registret även kan användas av myndigheter och bidragsgivande organ som stöd vid bedömningar av vilka organisationer som kan komma i fråga för bidrag eller annan finansiering.

Ett register som omfattar många idéburna organisationer och innehåller uppgifter om bl.a. verksamhet och styrning skulle kunna underlätta för både det offentliga och organisationerna. I dag finns funktioner med liknande syften spridda på flera håll, bl.a. Kammarkollegiets register och Skatteverkets godkännanden av gåvomottagare för skattereduktion. Folkbildningsrådet anser att en eventuell utveckling mot en mer samordnad funktion skulle kräva en särskild utredning, där bl.a. ansvarsfördelningen mot de bidragsgivande myndigheternas och organens egna prövningar klagörs. En sådan utredning skulle också behöva också analysera riskerna med att samla uppgifter om civilsamhällets organisationer på ett ställe. Ett samlat och lättillgängligt register över organisationernas verksamhet, styrning och verksamhetsorter kan missbrukas av svenska eller utländska aktörer, inklusive främmande makt, t.ex. för att kartlägga eller påverka enskilda

organisationer. Redan i dag utsätts organisationer i civilsamhället för trakasserier och i vissa fall hot. Vilka uppgifter som registreras och offentliggörs, och hur de skyddas, behöver därför övervägas noggrant.

Registret bör förbli frivilligt

Folkbildningsrådet anser att registret bör förbli frivilligt. Det blir mer användbart ju fler organisationer som registrerar sig, men målet bör vara att registrering ska vara attraktiv, inte att den blir nödvändig. Om registret successivt börjar användas som villkor för specifika offentliga bidrag, uppdrag eller samverkan kan det i praktiken bli en mer generell förutsättning för offentlig finansiering. Folkbildningsrådet anser att en sådan utveckling bör föregås av en öppen analys och inte ske genom enskilda bidragsgivares beslut. Folkbildningsrådet vill också peka på en mer långsiktig risk. Om registrering i allt högre grad blir ett villkor för offentliga bidrag kan registret, i ett hårdnande samhällsklimat, i förlängningen fungera som ett slags tillståndskrav för att bedriva idéburen verksamhet med offentligt stöd. Det vore oförenligt med civilsamhällets självständighet och med folkbildningens fria och frivilliga karaktär.

För folkbildningens del regleras förutsättningarna för statsbidrag i särskild ordning, och en eventuell koppling till registret bör i så fall noga övervägas i det sammanhanget.

Administrativa konsekvenser

Kraven för registrering är i dag begränsade och överlappar i liten utsträckning med den redovisning som folkbildningens organisationer redan lämnar i samband med statsbidrag. Folkbildningsrådet bedömer därför inte att förslagen i sig medför risk för dubbel administration. Om registret på sikt får en större roll och kraven utökas bör dock andra redovisningskrav ses över samtidigt, så att den samlade administrativa bördan för organisationerna minskar.

Beslut

Beslutet har fattats av Folkbildningsrådets generalsekreterare Anna-Karin Lindblom efter föredragning av omvärldsstrateg Christer Nylander. Vid ärendets slutliga handläggning har chefsjurist Matilda Johansson och utredare David Dahlborn medverkat.

För Folkbildningsrådet

Anna-Karin Lindblom

Generalsekreterare